

Nanna Holms tale ved Kjeld Holms begravelse

Taler

Nanna Holm

Dato

11. oktober 2024

Sted

Aarhus Domkirke

Omstændigheder

Kjeld Holm, der var biskop over Aarhus Stift, døde 2. oktober 2024. Nanna Holm, Kjeld Holms datter, stod for begravelsen i Aarhus Domkirke fredag d. 11. oktober 2024, og holdt nedenstående tale til sin far.

Salmer

Se, nu stiger solen af havets skød
Hil dig, Frelser og Forsoner
Påskeblomst! hvad vil du her
Min Jesus, lad mit hjerte få

- 1 Apostlen Paulus skriver i Romerbrevet:

Men i alt dette mere end sejrer vi ved ham, som har elsket os.

- For jeg er vis på, at hverken død eller liv eller engle eller magter eller noget
5 *nuværende eller noget kommende, eller kræfter, eller noget i det høje eller i det*
dybe eller nogen anden skabning kan skille os fra Guds kærlighed i Kristus Jesus,
*vor Herre.*¹

Amen.

10

Kjeld døde en smuk efterårsformiddag efter nogle stille, men intense dage med afsked, for det gik hen mod døden, helt efter hans eget ønske.

- Forud for det er der gået nogle år, hvor Kjeld blev tiltagende svækket, og han gav
15 i tide – og, synes vi måske nok, hans nærmeste – navnlig i utide, udtryk for, at
nu gjorde det ikke noget, hvis han snart døde.

- I hans sidste dage mindedes vi en sjov pointe, som han ofte selv havde citeret, og
som han altid selv syntes, at der var stor visdom at hente i, jeg ved ikke fra hvor,
20 om at, der ikke er den store grund til at være bange for at dø – for det er der
mange, der har gjort, og det er jo gået godt hver gang!

Netop dette her citat er et udtryk for Kjelds evne til at udtrykke sig på én gang
meget ligefremt og lidt nonchalant, til tider næsten brutalt, og på samme tid i
samklang med sin allermest faste tro: Han døde i visheden om, at alt var i den

skønneste orden, og det, som ikke måtte være dét, tager Vor Herre sig af, som han selv sagde. Og sådan VAR alting faktisk i den skønneste orden, døden fuldstændig som livet, Kjeld var vis på, at absolut ingenting kunne skille ham fra det der var vigtigt, og fra Gud, heller ikke døden kunne det – faktisk slet ikke
30 døden. Han bød afklaret og roligt døden velkommen.

I de senere år havde sygdom og svækkelse skilt Kjeld fra det liv, som vi alle sammen godt vidste, at han helst ville leve, og til allersidst kunne vi se på ham, at mens han forsvandt fra os, så nærmede han sig et sted som han nu var mere nysgerrig efter at se, end der hvor han var, og da han døde, lignede han faktisk
35 én, som var trygt på vej til netop dét – at se det, som er en gåde for os, mens vi lever. Døden var ikke kun en grænse længere, men den sidste af de åbne døre, som Kjeld har levet i, talt om, skrevet om, tænkt på, forestillet sig.

Kjeld døde på den måde fuldstændig som han levede, i åbne døre, med åbne arme, frygtløst og med stor integritet, og med en stor ro, stor nok til at kunne
40 deles med os andre.

Kjeld har fyldt på en givende, og for mange mennesker afgørende, vis i verden.

Vi er alle fyldt af gode minder, indtryk og aftryk af Kjelds betydning i kirken, i
45 samfundet, i byen, i familien, i vennekredsen, på stadion. Alle de mange fine mindeord og nekrologer, der er skabt i dagene siden hans død, taler om hvad han har udrettet for en overvældende mangfoldighed af mennesker og grupper.

Hvad vil du her?

50 Kjelds valg af salmer i dag taler selv. ”Påskeblomst” havde en helt særlig plads i hans hjerte, og derfor også i hans påsegudstjenester, og i hans kirker, og i øvrigt nynnede han den året rundt. Han havde en dyb identifikation med den, og salmens spørgsmål: Hvad vil du her? – det var i dybeste forstand det egentlige
55 store spørgsmål og en overskrift for Kjelds liv og tænkning. I salmen er spørgsmålet henvendt til Gud, men Kjeld opfattede det tillige som et spørgsmål, en henvendelse og en fordring til mennesket og dermed også til ham. Hvad vil du her?

60 Det begynder altid et sted, og for Kjeld begyndte det hele i Sønderjylland, som mange vil vide, hvor Kjeld voksede op i Djernæs, en helt lille landsby, efter hans eget udsagn derude, hvor kragerne for længst var vendt. Der gjorde han sig erfaringer af sammenhold og integritet, som voksede ind i ham, men også

65 erfaringer med social kontrol, mobning, og en social forarmelse, som ingen rigtig gad eller magtede at gøre noget ved. Det sad også i Kjeld for altid. Han vidste hvordan det var at være eller føle sig som outsidersen i det lille samfund – det er svært at forstå i dag, men det var sådan det var. Og når han ydede stor modstand mod social marginalisering og udsathed, så var det fordi det sad dybt i ham hvor forkert det er, når mennesker efterlades på kanten af samfundet og tilværelsen.

Han var heldig at have mennesker omkring sig, ikke mindst vores farmor, der prægede ham og (før der var noget der hed feminisme) var den i familien, der trak de store streger, indgav ham en agtelse for det enkelte menneske, og mod og styrke også til at tro på at vi kan – og vi skal – sætte vores præg i verden, med det vi er og det vi vil.

Så med ”hvad vil du her”, rykkede Kjeld fra landsbyen og ind mod Haderslev hvor han gik i realskole og så gymnasiet, og dér fandt både venner for livet, og sammenhænge hvor det gjaldt om at komme med, hvad man ville. I politiske debatter, kampagnen mod atomvåben, sammen med dygtige lærere, kære venner og – især – veninder og ikke mindst fest og ballade.

Og efter det, var det tid til som helt ung at slippe den gamle verden og begive sig ud i en helt ny – det gjorde Kjeld som en del af den største generation i historien, en gigantisk generation af unge og ungdom, der kom væltende frem ud af den gamle verdens skygger og tog det på sig at definere, hvem de var, og hvordan verden skulle se ud.

Bondeblomsten fra landsbyhaven skulle vise, hvad han ville i den store by Århus – og det gjorde han så!

Men han beholdt Sønderjylland og den mindre sammenhæng han kom fra, som et privilegeret sted for sin erindring og sine refleksioner over, hvilke historier og relationer, han der havde været en del af, og som havde gjort ham til den han blev. Så sent som i sommer blev det til et glad gensyn med barndommens steder på roadtrip med Katja.

Det helt fundamentale spørgsmål Hvad vil du her, blev en drivkraft i alt hvad han kom til at være og foretage sig i livet – på universitetet, som præst ved en helt ny kirke i Ellevang, og Psykiatrisk hospital, i skolekommissionen, i Præsteforeningen, på Pastorseminariet, i bestyrelser, på stadion, i bispekontoret. Alle de sammenhænge, der havde gavn og glæde af Kjeld og hvor han holdt af at virke og være.

105 Hvad vil du her? Det var også omdrejningspunktet i alt hans arbejde med teologi, filosofi og pædagogik – hvad ville Gud her, og hvad vil vi som konsekvens af, hvad vi er, og i kraft af, at Gud ville os?

Og Kjeld tillod sig også altid at lade dét spørgsmål gå videre, udtalt eller ej, eller
110 som en grundtone af positiv undren og en nysgerrighed, til sine mennesker, til dem han til enhver tid mødte; Hvad vil du her? Ikke for at den han mødte, skulle forfægte sin berettigelse eller forsvare sit værd – for det enkelte menneskes værd var i Kjelds blik netop givet udefra, fra Gud – men fordi vores fornemste opgave i stort og småt, med alt hvad vi er og har og hvad vi gør, er at svare på,
115 hvad vi vil her, og at kalde det frem i hinanden, som vi vil her. Og han lyttede opmærksomt til, hvad den eller dem han mødte ville, eller ville fortælle. Og viste os, hvor meget liv der kommer ud af at svare på netop dét: Hvad vil du her.

Ud fra det spørgsmål, hentede Kjeld sine tanker, sin drivkraft, sit livsmod og sit
120 mod – han var i sit virke aldrig bange for nogen eller for noget, og mødte derfor heller aldrig nogen mennesker på vagt eller med frygtsomhed, men nysgerrigt og ufordømmende. Til gengæld fik han, og vi med ham, en verden af engagement, af møder med sjove og spændende mennesker, af vigtige samtaler, af tid lastet med betydning og mening, af sejre og nederlag, af sjov og latter fra tidligt til
125 sent. Han elskede sit virke højt, stemplede aldrig for alvor ud, og kastede sig ind i at skabe nyt og at ændre det, der trængte til at blive ændret.

Det gjorde ham oprigtigt ondt, når nogen af hans præster – HANs præster – eller provster eller menighedsrådsmedlemmer var i problemer, i tvivl, i
130 konflikter, var blevet syge eller ramt af noget, og han udfoldede megen kreativitet for at komme dem i møde nænsomt, fornuftigt, indlevende. Han kunne være helt høj efter samtaler med ansøgere og efter ordinationer, stolt af at Århus Stift havde så dygtige præster, som tilfældet var, og han kom altid opløftet hjem efter en tur i Stiftet om søndagen. Altid.
135 Omvendt kunne han blive vældig indigneret, når nogen ikke kunne finde ud af det med hinanden eller med arbejdet: Som dengang et par kolleger var kørt fast i planlægningen med hinanden, og til sidst ikke under nogen som helst omstændigheder kunne blive enige om, hvem der skulle tage julegudstjenesten dét år. Da Kjeld havde hørt længe på, hvorfor det ikke var nogens tur, blev det
140 afgjort ved, at han sagde, at det behøvede de pågældende ikke tænke mere på, for han skulle nok ankomme den 24. december og tage julegudstjenesten i deres

kirke! Han kunne være skarp, og søgte ikke altid kompromiserne først.

145 Kjeld tog ordene om at ingenting kan skille os fra Guds kærlighed meget alvorligt, og måtte blandt andet derfor, forfægte det synspunkt, at så skal heller ingens kærlighed skilles fra Guds velsignelse, så derfor skulle også homoseksuelle par kunne vies i kirken. Dengang kostede det noget at forfægte dét synspunkt, det var før der stod regnbueflag hvert gadehjørne, så for os derhjemme betød det
150 dødstrusler og mærkelige opringninger og hjemmelavede bomber ind ad brevsprækken. Kjeld sov lige roligt om natten for det. Og lærte os, at hvis og når vi vil noget her, så koster det ind i mellem også noget.
Han levede i sikker forvisning om at det han gjorde, det han sagde, det han var sammen med andre om, nok skulle bære frugt, hvad det så end blev til. Og det
155 blev til rigtig meget.

Kjeld svarede på Hvad vil du her, også med en sprogliggørelse og en udfoldelse af netop det spørgsmål i forskellige versioner. Han var i særklasse god til at tage ord og begreber til sig, bruge dem, turnere dem, og give dem videre til andre.
160 Sådan gav han os børn og børnebørn og også andre han kom i kontakt med, ord der gjorde verden større. Ord fra sin familie, fra Sønderjylland, fra litteraturen, fra Biblen, fra sange og salmer, fra andre taktsomme mennesker. Ord som han formidlede så suverænt. Han skabte egne nye verdener af sine ord, i bog efter bog efter bog, i prædiken efter prædiken. Bidrog til stående diskussioner eller
165 rejste nye. Han har givet ord til os, der er tilbage, ord, der altid kunne give indsigt, trøste, altid give ny mening eller nyt livsmod, eller løsne op for det som var svært.

Et liv med spørgsmålet "Hvad vil du her" der hvor der er indflydelse, byder
170 selvfølgelig også på magtkampe, og der er ingen tvivl om at det gennem alle årene har været en del lettere at være på samme side som Kjeld end at være på en modstanders side.

Kjeld kunne være ret ligeglad, grænsende til det brutale, med hvad hans modstandere mente, især når han vidste at han havde ret – det gjorde han
175 irriterende tit – og han ville have sin vilje, som et udgangspunkt. Det har ikke været helt nemt at sidde i den anden ende.

Som dengang han havde en uenighed med en daværende kirkeminister, der havde skrevet en længere mail med trusler om bål og brand som ville falde ned over alles hoveder hvis ikke biskopperne makkede ret. Kjeld trykkede på
180 svarknappen, skrev derefter "nå", og trykkede på send. (Jeg mener at huske, at

kirkeministeren faldt ned).

Udover det, så kunne Kjeld blive rastløs og utålmodig, når han syntes, at nu skulle han eller ville han ikke mere i en given sammenhæng. Det kunne også til
185 tider være svært at være i nærheden af.

I det private var grundtonen, svaret på ”hvad vil du her”, stor hengivenhed og
kærlighed. Han lagde aldrig skjul på, hvor heldig han havde været at møde sit livs
kærlighed i vores mor, Birthe, og at af alle de gode navne, da var hendes det mest
190 bærende overhovedet og at vi, vores familie og vennerne, var hans livsmening og
den dybe sammenhæng, som han levede af.

I sit arbejde var han frygtløs, men hvad man ikke så i offentligheden var, at han
ved siden af dén frygtløshed var rædselsslagen for, at der skulle ske hans nære og
kære noget. Enhver afvigelse fra det der var normalt og raskt hos os og hans
195 venner – alt fra en banal øreinfektion hos et af børnebørnene, og til det at en
ven havde fået en alvorlig diagnose, kunne gøre ham fuldstændig
usammenhængende af bekymring.

Han ville det godt og det gode for os og for alle han kendte. Helt betegnende,
var det eneste, der kunne få ham til at glemme alt om tid og sted og planlægning
200 og de næste aftaler, faktisk børnebørnene. ”Du kunne da godt være blevet
indenfor Stiftet”, sagde Jesper en dag da Kjeld var gået en tur med barnevognen,
og vi ikke havde hørt eller set noget til hverken Kjeld eller vogn i mange timer.
”Ja – men vi går og har det så hyggeligt”, var hans svar. Det var aldrig jeg, men
Vi.

205 Vi fik alle en på mange måder mangedoblet verden med Kjelds liv, og vi døtre
var heller aldrig i tvivl om at vores far ofte var optaget, intenst optaget, af noget
og nogen uden for familien, meget af vores liv, og det var et vilkår. Vi vidste
altid, hvor vi havde ham – også når vi måske egentlig hellere ville have haft, at
210 han var et andet sted. Men han var som ingen anden god til det helt fortættede
nærvær, han var intenst lyttende til os når der var brug for det, eminent god til at
være i det dyrebare, almindelige nu, det var hans egne ord for det, det dyrebare,
almindelige nu.

Ofte blev vores samvær med venner og familie nu nok alt andet end almindeligt,
215 tror jeg, fordi højlydt filosofisk eller politisk diskussion, fodboldnyheder,
simultantolkning af marsvinenes sprog, matadorcitater som undertekster til
enhver situation, og dans i køkkenet, ofte det hele på én gang, blev vores
almindelige væren sammen. Bliver vi nogensinde i tvivl om hvordan dét var, så
skal vi blot huske på generalforsamlingerne i familiens Rejseforeningen af 2.

juledag 2015, hvortil vi blev indkaldt med stor formel alvor, og hvorfra referaterne er meget lange afhandlinger og spejl af hvor sjovt vi havde det sammen – det var næsten sjovere end selve det at tage ud og rejse sammen.

225 Hvis Kjeld skulle have svaret på spørgsmålet ”hvad vil du her”, i senere år, så var det nok: ”ikke så meget, mere”. Han var frustreret over at være begrænset i sine udfoldelser og sin mobilitet, og der var smuldret en stor del af hans livsmening, fordi Birthe ikke længere var her. Men han var taknemmelig for alle sit livs frugter, og glædede sig over at han ikke var glemt. Og så var det rørende at se,
230 hvordan han selv i svækket tilstand, helt til sidst skabte relationer og påskønnede de mennesker som han boede sammen med – og hvordan han kunne kende personalet, det dygtige, kærlige personale der var omkring ham, på deres skridt og deres stemmer.

235 Hvad vil du her – det var spørgsmålet til Kjeld, og han svarede med sit liv. Hvad vil du her, er vores spørgsmål, vores relation til Gud, og Guds svar til os er Kristus. Han svarede os I Kristus med den kærlighed, der ville os, og som ville nå os, og når os, også hinsides døden og graven, og dermed har han givet ethvert menneskes liv en betydning af evighed, før døden og i det, der venter os derefter.

240 Vores liv skal leves i den betydning, at vi kommer hen mod opstandelsen og den kommer os i møde med uendelig betydning.

I den betydning Kjelds liv da har, skal vi sige et taknemmeligt farvel og et håbefuldt på gensyn,

245

Gud i vold.

Amen.

250 1. Paulus' Brev til Romerne kapitel 8, vers 37-39

Kilde

Manuskript tilsendt af taler og udgivet af Danske Taler med tilladelse fra taler.

255

Kildetype

Digitalt manuskript

Tags

Begravelsestale, Prædiken, Prædikener fra 2000-tallet

260 **URI**
<https://www.dansketaler.dk/tale/nanna-holms>

265

270

275

280

285

290

295